

rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van betekenis
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

A89/001 CO:2094177

5 januari 1989.

ZHIVKOV HOUDT STEVIGE GREEP OP PARTIJ IN BULGARIJE

De talrijke en ingrijpende wijzigingen waartoe het plenum van het Centraal Comité van de Bulgaarse Communistische Partij (BCP) op 14 en 15 december jl. heeft besloten, betekenen de voortzetting van een ontwikkeling die zich reeds ten tijde van het vorige plenum (van juli 1988) aftekende. De politieke val die Chudomir ALEXANDROV, de gedoodverfde kroonprins van de Bulgaarse leider Todor ZHIVKOV, bij die gelegenheid maakte, werd in december volledig met zijn uitstoting uit het Centraal Comité. Tegelijk werd een aanzienlijk aantal mutaties in het partijapparaat doorgevoerd, dat enerzijds duidt op een versteviging van de machtspositie van ZHIVKOV en anderzijds duidelijk maakt dat in weerwil van de talrijke steunbetuigingen aan het hervormingsbeleid in de Sovjet-Unie, fundamentele veranderingen in Bulgarije binnen afzienbare tijd niet te verwachten zijn.

ZHIVKOV HOUDT STEVIGE GREEP OP PARTIJ IN BULGARIJE

Toen het Centraal Comité van de Bulgaarse Communistische Partij tijdens het plenum van 19 en 20 juli 1988 het ontslag van CC-secretaris en Politburolid Chudomir ALEXANDROV wereldkundig maakte, kwam dit als een donderslag bij heldere hemel voor alle Westerse waarnemers in Sofia. De 52-jarige politicus was binnen het CC verantwoordelijk voor Organisatie- en Kadervraagstukken en gold als de belangrijkste kandidaat voor de opvolging van de inmiddels 77-jarige Bulgaarse partijleider Todor ZHIVKOV. ALEXANDROV werd algemeen gezien als de belangrijkste vertegenwoordiger van de nieuwe "technocratische" generatie politici in Bulgarije, mede omdat hij zich een warm pleitbezorger getoond had van op Sovjet-leest geschoeide economische en politieke hervormingen. Zijn politieke val, waarin ook CC-secretaris voor Ideologie Stoyan MIKHAYLOV werd meegeleefd, werd dan ook algemeen geïnterpreteerd als een ernstige terugslag voor het hervormingsbeleid.

Vijf maanden later, tijdens een nieuw plenum van het CC-BCP, verdween ALEXANDROV geheel in de politieke duisternis. Gunde de partij hem in juli nog een heengaan "op eigen verzoek", nu werd zijn uitstoting uit het CC met "redenen van doelmatigheid" omkleed. MIKHAYLOV onderging een gelijksoortige politieke vernedering.

Op hetzelfde moment werden nieuwe ingrijpende wijzigingen in de partijtop aangekondigd. De meest in het oog springende mutatie is de bevordering van minister van Binnenlandse Zaken Dimitar STOYANOV tot volwaardig lid van het Politburo en tot CC-secretaris voor Organisatie en Kader, waarmee hij dus de door het vertrek van ALEXANDROV vrijgekomen plaatsen bezet. De 60-jarige kolonel-generaal STOYANOV, als minister ook verantwoordelijk voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en kort voor zijn benoeming teruggekeerd uit Moskou waar hij vertoefde op uitnodiging van het nieuwe hoofd van het KGB, KRYUCHKOV, staat zeker niet bekend als een groot voorstander van hervormingen.

Als nieuwe minister van Binnenlandse Zaken werd op 15 december Georgi TANEV (45) benoemd. De nieuwe bewindsman mist de militaire rang van zijn voorganger* maar heeft zijn sporen vooral verdiend tijdens de internationaal omstreden Bulgariseringscampagne onder de Turkse minderheid in het land, die volgens cijfers van Amnesty International aan zeker 100 mensen het leven heeft gekost. Als partijsecretaris van het district Kardzhali, dat de grootste concentratie van Bulgaarse Turken herbergt, was hij gedurende zeven jaar nauw betrokken bij de voorbereiding en uitvoering van het "assimilatieprogramma", waarvan vooral de gedwongen naamsverandering (waarbij Turkse voor- en achternamen vervangen moesten worden door Bulgaars klinkende namen) in 1984 in de publiciteit kwam. TANEV wierp zich in deze jaren tevens op als een belangrijke propagandist van dit minderhedenbeleid in de Bulgaarse media.

Na een wel zeer kort intermezzo van drie maanden als minister voor Transport is TANEV nu dan op Binnenlandse Zaken beland. Zijn benoeming kan een beloning zijn voor zijn aanpak van het Turkse probleem maar zou tevens in verband gebracht kunnen worden met de Bulgaarse angst voor een uitbarsting van gistende gevoelens van onvrede onder de Turkse minderheid.

*Ook in het Bulgaarse inlichtingenapparaat wordt gewerkt met militaire rangen.

Overigens zorgde het december-plenum ook voor een aanzienlijke vergroting van de inlichtingcomponent binnen de partijtop. Onder de 16 nieuwe CC-leden en de 13 nieuwkomers onder de kandidaat-CC-leden bevinden zich verschillende lieden, die blijkbaar functies binnen het veiligheidsapparaat bekleeden of hebben bekleed.*

Andere veranderingen in de partijtop

Tegelijk met STOYANOV werd ook Ivan PANEV gekozen tot volwaardig lid van het Politburo. Met zijn 55-jaar is hij de op een-na-jongste in het gezelschap; alleen minister van Buitenlandse Zaken MLADENOV (52) is jonger. Voorheen bekleedde PANEV de invloedrijke post van partijsecretaris van Sofia, traditioneel een goede springplank op weg naar de hoogste partijfuncties. Hoe snel echter ook in Bulgarije een politieke ster kan stijgen en ook weer kan vallen werd reeds aangetoond met het geval-ALEXANDROV. Ook Ognyan DOYNOV, medio 1986 nog de aangewezen man om de Bulgaarse economie uit het slop te halen als leider van een nieuw superministerie, ondervond dit aan den lijve tijdens het laatste plenum. Nu de door hem geïnitieerde economische hervormingen weinig of geen vruchten afwerpen, heeft de partij ook hem uit het Politburo verwijderd, samen met zijn beschermeling, het kandidaat-lid van het Politburo, Stoyan MARKOV. Tegelijk werd een tweetal nieuwe "jongelingen" met een economische achtergrond naar voren geschoven.

Echter, hoewel Stoyan OVCHAROV (46) na al bijna een jaar de leiding heeft over het belangrijke superministerie voor Economische Zaken, kreeg hij slechts het kandidaat-lidmaatschap van het Politburo toebedeeld. Voor de andere econoom, Petko DANCHEV, kan de verkiezing tot dezelfde functie moeilijker als ondermaats worden aangeduid. Deze pas 39-jarige voorzitter van de belangrijke Associatie voor Biotechnische en Chemische Industrie was voorheen slechts kandidaat CC-lid. Sommige Westerse media pogen deze verrassende keuze te verklaren door een familierelatie tussen DANCHEV - net als ZHIVKOV geboren in Pravets - en de Bulgaarse partijleider te suggereren.**

Na het december-plenum

Het hoogste gremium binnen de BCP telt na deze wisselingen van de wacht tien stemgerechtigde leden, nog steeds 1 minder dan het voor Bulgarije traditionele getal van elf Politburoleden. Het aantal kandidaat-leden bleef beperkt tot zes. Van verjonging is absoluut geen sprake. Integendeel, de macht van de oude garde rondom ZHIVKOV bleef onaangetast. De komst van STOYANOV kan zelfs uitgelegd worden als een verdere versteviging van zijn greep op de partij. Tegen deze achtergrond valt weinig te verwachten van de ook tijdens het december-plenum weer volop met de mond beleden bereidheid tot verregaande hervormingen, hetgeen slechts bedoeld lijkt te zijn voor de oren van GORBACHEV en de zijnen. Het was slechts de benjamin uit het Politburo, minister van Buitenlandse Zaken Petur MLADENOV, die in zijn toespraak een verrassend nieuw geluid liet horen. Hij wees erop dat de kwestie van de mensenrechten een integraal bestanddeel van de internationale samenwerking was geworden. Volgens hem staat nergens in de marxistische leer omschreven dat het socialisme op alle punten een "anti-wereld" tegenover het kapitalisme moet scheppen. Ook was hij van mening dat vertegenwoordigers van andere landen volledig gerechtigd waren belangstelling te tonen voor de binnenlandse politieke situatie in Bulgarije, vragen te stellen en oordelen uit te spreken.

*Frankfurter Allgemeine Zeitung, 20 december 1988.

**Radio Free Europe; Bulgarian situation report 12, 20 december 1988.

Ondanks deze opmerkelijke geluiden lijkt de Bulgaarse Volksrepubliek in haar hervormingsbeleid mijlenver achter te liggen bij haar traditionele voorbeeld en bondgenoot, de Sovjet-Unie. Vooralsnog is de gehechtheid aan de kussens van de politieke macht voor ZHIVKOV en zijn clan groter dan de bereidheid te komen tot noodzakelijke economische en politieke hervormingen.